

בס"ד

צרוז עזבדות  
בעניני מידות  
לחג הסוכות

# יום הכיפורים

עובדות במסירות למצוות ומידות טובות של גדולי ישראל  
ליוה"כ ובין הזמנים.

## התפילה עלתה על ידי חסד חולין שבחולין

החזן בבית מדרשו של השר שלום מבעלזא איחר מאוד ביום הכיפורים לתפילת שחרית, מפני שהיה עסוק עם יהודי חלש בביתו שהיה צריך לחמם לו מים ביום הכיפורים ולהכין לו משקה !!! החזן ניגש להתפלל בלב נשבר על חילול היום הקדוש, ועל האיחור הגדול, כשגמר את התפילה ניגש אליו האדמו"ר ושאל אותו מה עשית היום? החזן נבהל נורא וחשב שיקבל נזיפה כראוי, אולם התפלא מאוד כשאמר לו הרגשתי שהתפילה שלך היום מיוחדת רק שאלתי איזו מצוה עשית לפני כן שזכית לזה.

\* \* \*

## מה היה נחוץ יותר להגרי"ס מתפילת כל נדרי

שנה אחת התעכב רבי ישראל סלנטר להגיע לתפילת "כל נדרי" בבית מדרשו כולם עמדו והמתינו ורבי ישראל טרם נראה הלילה מתקרב ובלית ברירה יצאו לחפשו ומצאוהו שעמד בבית אחד והשגיח על תינוק שאמו הלכה להתפלל כל נדרי, התינוק בכה ולא היה מי שישמור עליו. אז עמדה לפניו ברירה מצד אחד כל קהילת סלאנט ממתינים לכל נדרי בחדת קודש, ומצד שני ילד קטן בוכה כמובן שהעדיף להרגיע את התינוק עד שהתנדב מישווא להחליף את רבן של ישראל בשמירה על התינוק ואז יכל ללכת לתפילה.

## כיבוד אב ואם

חכמה רבה היא לדעת להעריך מצוות כערכן רב יוסף האמורא הגדול שמע את קול רגליה של אמו שמתקרבת אמר אתכונן לקום לפני השכינה שבאה. לפעמים כשצריך סתם לשמוע לאמא לאכול מה שנותנת או לעזור בעבודות פשוטות הוא חושב שהוא אומלל ואינו מבין שזו מצוה מהתורה [ויש שנים ששופר ולולב רק מדרבנן ואילו כיבוד אב ואם הוא דאורייתא]

סופר על רבי אליהו לאפיאן זצ"ל שבא לבקר את ביתו הצעירה, והיא היתה נראית כמו שנראית אם צעירה עם ילדים שכל אחד מושך לכיוון אחר, ודרש ממנה לומר לו במה יוכל לעזור לה, היות וראתה שזה רצונו ומלבד זאת צריך לדעת שמאוד מאוד קשה להיות אם למשפחה, [עצוב שלא כולם מבינים זאת ולפני יום כיפור חייבים לקבל על עצמנו שחלילה לא נכביד ונקשה בזמני לחץ ובפרט בערבי חגים אלא לעזור בהריצות עם חביבות מצוה] אמרה לו הבת שיעזור לה אם ירכז את הילדים שלא יסתובבו בבית, מיד קרא לילדים והעסיק אותם במשחק מחצית השעה [כמובן שאצלו זה לא הפריע לו מלהיות שקוע בלימוד] ובינתיים הצליחה לעשות מה שהיתה צריכה.

## החסד הפשוט שבר את ליבו

רבי אליהו דושניצ'ר נכנס בעיוה"כ לפני תפילת כל נדרי, להניח נייר בחדרי הנוחיות, הוא לא הבחין בעינים שעוקבות אחריו ומתענינות במעשיו, היה זה יהודי שהתרחק מאוד מדרך התורה, אולם כשראה את מידת החסד וההטבה של הגאון רבי אליהו התעורר כל כך עד ששב בתשובה גמורה.

## בן אדם להבירו

הדברים נוגעים לכל אחד אדם בלי לשים לב מתוך מרצו לעשות סוכה עלול להכשל בגזל שינה לאנשים רבים.

אדם רוצה לשמוח בסוכות ועלול בשמחתו להטריד את שינת אחרים.

אדם חלילה משמח את עצמו בחג ומתענג חלילה על חשבון שמחת הזולת.

במסכת יומא פרק ב' יש סיפור מוזר מאוד שכהן רץ בכבש של המזבח בשביל לזכות לעשות תרומת הדשן, ומרוב התלהבות דחף את חברו ונפל ונשברה רגלו.

אין מי שיכול להסביר את התופעה הזו, [חוץ מהיצר הרע].

דוגמא כעין זו מצאנו גם בנטילת לולב במקדש בשבת והן מחטפין ומכין איש את חברו וכשראו בית דין שבאו לידי סכנה, אנשים הגיעו לסכן זה את זה בדרך לקיום מצות אתרוג בבית המקדש.

# חג הסוכות

## פתיחה

### פרי עץ הדר

תניא: זה אלי ואנוהו – התנאה לפניו במצות, עשה סוכה נאה ולולב נאה...  
אבא שאול אומר: ואנוהו – הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום (מסכת שבת קל"ג ב') אומרים לו לאדם: אם מהדר אתה במצות "זה א-לי ואנוהו" – כי על כן קנית לך לולב ואתרוג נאים ואף את סוכתך קשטת, הבה נראה שמהדר הנך אף בשאר מצוות ה' בא נא וקיים גם את מצות צדקה בהידור לפי הדרש של "ואנוהו" – הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום. כי אז נוכח כי ההידור במצוות

לשם שמים הוא. על שם היותו מצות ה' ולא משייכות צדדית לאיזו מצוה (מהרי"א אסאד זצ"ל)

מברייתא זו יש סמך למה שציוו גדולי המקובלים לפזר מעות לצדקה בערב חג הסוכות, (ראה בשערי תשובה אורח חיים סי' תרכ"ה):

מפליא לראות כיצד גדולי ישראל דקדקו במצוות אתרוג ואף גם במצוות של בן אדם לחבירו עד שלא היו צריכים כלל הכנה לעבור ממצוות אתרוג וחביבותה למצוה אחרת. מפני שבעיניהם כל מצוה ומצוה היתה כנטילת לולב ואתרוג.

### שלושה עובדות בר' לוי יצחק מברדיטשוב

#### חיבת המצוה

רגיל היה אדמו"ר הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל להיות ניעור כל אותו לילה הראשון של חג הסוכות, יושב ומצפה – מתי יאיר היום ויגיע זמן נטילת לולב.

כיון שהגיע זמן נטילתו היה מזדרז לקיים את המצוה.

מסופר ששנה אחת, המתין רבי לוי יצחק כל הלילה לשחר שיאיר בשביל לקיים מצווה חביבה זו כיון שהגיע הזמן רצה ליטול את אתרוגו, שהיה מונח בקופסה בתוך ארון של זכוכית. בהתלהבות קדושה פשט את ידו לקחת את האתרוג, נשברה הזכוכית ונפצעה ידו. והברדיט'שובר בירך ונענע בארבעה מינים כשידיו מלוכלכות בדם, ולא הרגיש כלל בכך...

#### מחיר מעניין

שנה אחת חיפשו אתרוג בכל האזור ולא מצאו, ממש לפני סוכות חלף יהודי בעיירה ברדיטשוב ואתרוג מהודר באמתחתו, והוא נחפו להגיע ליו"ט לביתו בעיר רחוקה משם, ניסו לשדלו להשאיר לחג בברדיטשוב, אולם היהודי היה נחוש בדעתו להגיע אל ביתו לכבוד יו"ט, משראו שכך הפנוהו אל רבי לוי יצחק עצמו, הצדיק ניסה להציע לו הצעות שונות שיאות להשאיר, אולם הוא בשלו, לא חסר לו ב"ה לא עושר ולא נכסים ולא בנים, עד שהבטיח לו הרבי שאם ישאר בחג עמו יהיה במחיצתו בגן עדן, לזה לא יכל היהודי לסרב, וזכה רבי לוי לקיים את המצוה בהידור. [ראה להלן סיפור מהגר"א ]

### הידור במצוה : שלא לכעוס

לאור זאת נשמע היטב את הסיפור הידוע על רבי לוי יצחק מברדיטשוב, שנה אחת עלה בידו אחר טרחה מרובה להשיג אתרוג מיוחד. אתרוג אחד לכל הקהילה כולה. ושמם היה לו לצדיק הרהר אותו שמש בדעתו : אחר ברכתו של הרבי, בוודאי יברכו על האתרוג חסידים ואנשי מעשה, ואחריהם הנגידיים, והגבירים, ובעלי הבתים החשובים, ועד שיגיע האתרוג אליו כבר יהיה סמוך לערב. החליט אותו שמש מדוע יגרע חלקי מכל נכבדי הקהילה, הגה במוחו תכנית סודית שכאשר יתכונן הצדיק לתפילה יקדים ויטול בצנעה את האתרוג, ואף אחד לא ידע מכך. וכך היה אולם מתוך יראה ופחד פן יתפס על ידי הצדיק, רעדו ידיו של השמש והאתרוג צנח ארצה על חוטמו, ונטלה פטמתו. רבי לוי יצחק סיים הכנותיו והתכונן לנטילת לולב, ברגע האחרון אמר לו השמש את אשר אירע לו, שבמקום לשמור על האתרוג של הצדיק מעל בתפקיד ובעצמו גנב את האתרוג היקר, ומה פלא שאחזו רטט והאתרוג נפל. השמש המתין בחרדה לפסק דינו.

אולם לא איש כרבי לוי יצחק יקפיד עליו אלא נטל הצדיק את האתרוג הפסול הניפו כלפי מעלה ואמר: רבש"ע ראה כמה חביבות המצוות על בניך.

## הלקח

למדים אנו שכשרבי לוי יצחק הלך לקיים מצווה לא שם לב לזכוכית, לדם, ולכאבים, כל קושי לא מנע ממנו את המצוה אפילו הבטחות שלא מהעולם הזה, אולם ברגש עדין של יהודי פשוט שמש שבמקום לשמור על האוצר נטלו לעצמו ופסלו הרגיש גם הרגיש ולא כעס.

צריך להבין אם הסיפור הזה נכון על בן אנוש איך בין רגע שכח שבעצם שמש זה פסל את אתרוגו שלו? אלא כשלפני רבי לוי יצחק יש יהודי כאוב הזקוק לעידוד הוא לא רואה לא דם ולא זכוכית וגם לא את עצמו!

\* \*

## סוכת שלום – בית

בואו לתאר את מידת סבלנותו של החפץ חיים זצ"ל היה מספר הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי זצ"ל את הסיפור הבא:

כאשר הקים החפץ חיים את סוכתו ליד הבית, כרגיל, במקום שאין רבים מהלכים שם, יצאה הרבנית, הביטה בסוכה שהוקמה, והתלוננה לאמר:

המקום אינו מתאים כלל. לדעתי, רצוי להעמיד את הסוכה שם ושם, תוך שהיא מצביעה על מקום פלוני.

למרות שבמשך כל השנים עמדה סוכתו דוקא במקומה הראשון, לא היסס החפץ חיים, לא הגיב ולא ענה. מיד סתר את הסוכה והקימה במקום החדש, עליו הצביעה הרבנית.

והנה הסוכה מוקמת מחדש, שוב יוצאת הרבנית לבדוק ולבחון, עד שנענתה ואמרה:

חזרתי בי, בראותי כי אכן צדקת – הסוכה מתאימה יותר במקום הקודם.

באין אומר ואין דברים, סתר שוב החפץ חיים את סוכתו, והקימה על מקומה הראשון... (טללי אורות)

ונתבונן הרי הח"ח היה גאון ובודאי מלכתחילה ירד לסוף דעתה שתתחרט ותסכים לדעתו, ובכלל הח"ח היה גר בבית זה שנים רבות, ובודאי ידע מה נח ומה לא, ובפרט שהוא זה שיושב בסוכה, אבל עם יראת שמים החיים נראים בצורה אחרת.

### זכות חשובה יותר מאתרוג

מעשה ברבי מיכל מזלטשוב זצ"ל שהיו לו תפילין יקרות בירושה, עני מרוד היה והרעב היה אורח קבע בביתו תדיר. יהודים חשובים הציעו לו מחיר רב על התפילין, אולם הוא סרב לשמוע על כך.

שנה אחת הגיע ערב חג הסוכות ואתרוג בעיירה אין, ברגע האחרון עבר יהודי עם אתרוג שאין כמותו והסכים למוכרו בהון עתק, לא היסס הצדיק ומכר את התפילין ורכש את האתרוג. השמועה עשתה לה כנפיים בעיירה, אשתו הרבנית ביררה מאין השיג כסף. והתברר לה שויתר על הירושה בשביל המצווה, ברוב כעסה ומרירותה על זה שילדיהם רעבים ללחם והוא לא הסכים כלל לשמוע על מכירת התפילין עד שמכרם עבור אתרוג נשכה בשיניה את הפיטם ופסלה את האתרוג.

ר' מיכל ראה ואמר : תפילין כבר אין לי, אתרוג גם אין לי. צרכי יום טוב ומזון לילדים אפילו זה אין לי. האם גם אכעס ? חלילה, אם זה מה שה' רוצה אם זו עבודתי כעת הריני מקבל גזרת שמים באהבה, ולא העיר לה אף דבר.

אין ספק שזו מצוה לא כל כך נחמדה בעיני אנשים, אנשים אוהבים מצוות כמו אתרוג נאה סוכה מהודרת, אולם מצוות כמו לשמוע לאמא ללכת לקנות איזה מוצר מזון שחסר בבית, או לשמור על אחים קטנים זה פחות מעניין, זה גם לא נראה מצוה, לא לכעוס ? האם זה בכלל מצוה בתורה. אולם ר' מיכל קיים את המצוה הזו בשלמות ולא אמר לה כלום



וגילו לו משמים בחלום, שכשמכר את התפילין של הירושה בשביל מצוות אתרוג זה עשה רושם בשמים. אולם כשעמד בניסיון ולא כעס זה עשה רושם הרבה יותר גדול.

\* \* \*

### מתי זכה לתירוץ

הגמרא בקידושין [לא]: מספרת שהאמורא הגדול אבימי שימש את אביו רבי אבהו. רבי אבהו ביקש לשתות מים, ועד שאבימי רץ להביא לו רבי אבהו התנמנם ואבימי גחן מעליו ועמד והמתין עם המים ואומרת הגמרא איסתייעא מילתיה ובאותו זמן נגלו לו חידושי תורה שהתקשה בה זמן רב וכמה שיגע בבית המדרש לא זכה להבין רק כך כשעמד מכופף והמתין עם כוס מים זכה להבין.

### השנה אני אברך על סוס

מעשה ברבי מרדכי [מנסכיז'] שלקח את כל צרור כספו שחסך כל השנה לקניית אתרוג ונתנו ליהודי עני שבכה בדרך על סוסו שמת שיקנה בכסף סוס !!! ואמר השנה אקיים את המצווה בסוס !!! אע"פ שעל סוסו עצמו היה מוותר עבור מצוות ארבעת המינים !!!

\* \* \*

### לשם שמים

ותהא חשובה לפניך מצות ארבעה מינים אלו... כי כונתי ליחדא שמא

דקודשא בריך הוא ושכינתיה

בשנה אחת של בצורת לא היו אתרוגים מצויים. נזדמן יהודי אחד להגר"א מוילנא זצ"ל שהיה מוכן למסור לו את אתרוגו, אבל תנאי התנה בדבר כי חלקו של הגאון

בעולם הבא עבור מצות האתרוג של שנה זו, שייכת רק לו. נענה הגר"א ואמר: כדאי היה לתת במתנה כל חלקי לעולם הבא ובלבד שאוכל לקיים מצות אתרוג כהלכתה.

כאשר הסתיים המשא ומתן ונמסר האתרוג לידו של הגר"א שמח הגר"א שמחה גדולה, ומתוך פנים קורנות קרא: כמה גדולה היא מצות נטילת לולב השנה שאקיימה לשם שמים – שלא על מנת לקבל פרס.

### 500 רובל

שמעתי מהגאון רבי יעקב גלינסקי שליט"א במדינות הקרות בחו"ל א"א לגדל עצי אתרוגים, אתרוג שם היה יקר המציאות מחירו היה 500 רובל וקנו אותו רק קהילות עשירות ועמדו כל היום בתור בשביל לנענע לרגע. אומר רבי יעקב גלינסקי אמרו אצלנו שדקה של לימוד תורה שווה יותר מ 500 רובל ! שהרי ת"ת כנגד כולם ואם על מצות עשה אחת משלמים 500 רובלים לכמה זוכה מי שלומד תורה !!! והיה זה חיזוק עצום.

### החרדה על האתרוג

[ספר במחיצתם ח"א עמ' 209] מרן הגרי"ז זיע"א הקפיד מאד להזדר אחר אתרוג נקי לגמרי מחשש מורכב. הוא נהג לקחת אתרוג לסוכות שהובא עבורו באופן מיוחד ממארוקו. מקורביו השתדלו להביא לו אתרוג מיער מסוים, פראי ולא מטופח, דבר המבטיח שאין כל ספק שמא הסוחרים התעסקו באתרוגים הגדלים שם, כך שלא היה עליהם כל חשש מורכב.

קרוב לחג הסוכות תשי"ח יצא, כנהוג, שליח מיוחד למארוקו ולקח משם אתרוג הדור עבור מרן. אבל בבואו לנמל התעופה בלוד, עיכבהו אנשי המכס ולקחו

ממנו את האתרוג. באותה שנה חששו מפי סכנת מחלות לצומח, ומשום כך אסרו להכניס ארצה מוצרים חקלאיים, וכל צמח שהובא מחו"ל הוחרם וכך גם האתרוג. היה זה בערב חג הסוכות, והשליח הגיע למרן וסיפר לו שהאתרוג הוחרם במכס. בראותו כך, פנה אלי מרן וביקש ממני שאפעל לשחרור האתרוג. וכדי שלא אתרשל בשליחותי, עמד ודיבר על לבי והסביר לי איזו טובה גדולה אעשה עבור, ואיזו שמחה אגרום לו אם אביא לו את האתרוג ויתאפשר לו לקיים את מצווה על אתרוג שאין עליו שום חשש מורכב. הוא ביקש ממני שאעשה בעצמי, ולא על ידי שליח, כל מה שביכולתי לעשות, העיקר שהאתרוג יהיה בידיו בחג הסוכות. מרן הפציר בי כל כך, עד שבאמת הרגשתי שיש כאן ענין שהוא בגדר של "נפשי בבקשתי". הבטחתי לו, איפוא, שאשתדל לעשות מצדי כל מאמץ, ואמרתי שאני מקווה שאוכל להביא לידי את האתרוג לפני כניסת החג.

נסעתי ללוד, וניגשתי אל הפקיד שהחרים את האתרוג, וביקשתי ממנו שישחרר אותו. סיפרתי לו מיהו הרב מבריסק, הסברתי עד כמה הדבר חשוב לו, וכמה הוא מודאג מן העובדה שהאתרוג עדיין לא בידיו. הפקיד הבין אותי ואמר לי שהוא מסכים שבמקרה זה יש לשחרר את האתרוג, אבל אין בידיו סמכות לעשות כן. לשאלתי בידי מי הסמכות, ענה לי שהסמכות היא בידי הפקיד השני. הלכתי לשני והשני שלח אותי לשלישי, וכך הלאה, ואם עד אז לא הכרתי את הביורוקרטיה במדינת ישראל, הרי שקיבלתי כאן שיעור חשוב בזה...

וכך עברה שעה ועברו שעותיים, לפקידים הבכירים שהיו שם - היה רצון טוב, וכחבר כנסת, חלקו לי הרבה כבוד, הם העריכו מאוד את מטרת בואי וטירחתי, אבל לאף אחד לא היתה אפשרות לעזור לי עזרה של ממש. כך עברו להן השעות ומועד כניסת החג קרב והולך. הגעתי למסקנה שהסמכות לשחרר את האתרוג מהמכס נתונה אך ורק בידי מנהל שדה התעופה, ואף אחד אחר במקומו לא יכול

לתת את האתרוג. חיפשתי אותו בשדה התעופה, אבל הוא לא היה שם. התקשרתי לביתו ולכל מקום שאפשר היה להעלות על הדעת שהוא שם, אבל הילד איננו..

תוך כדי שאני מתרוצץ מפקיד לפקיד, היה עלי להודיע למרן מה המצב. הקשר בינינו התקיים באמצעות אדם אחד, עמו התקשרתי טלפונית, ועליו היה ללכת לביתו של מרן ולהודיע מה ששמע ממני. המתח שלו היה ממש בשיא. ובכל פעם שהתקשרתי, הודיע לי איש הקשר שמרן מבקש שלא אחסוך כל מאמץ ושאשתדל ואזדרז להמציא לו את האתרוג כי בעיניו זוהי שאלה של קיום מצוה.

בינתיים החלו לסגור את מחלקות המכס של נמל התעופה בלוד, וכאשר היה ברור לי שלא אוכל לקבל את האתרוג עוד בערב החג, חזרתי לירושלים ובאתי מיד לביתו של מרן, ואמרתי לו שכלו כל הקיצין, לא הצלחתי להביא את האתרוג ליום הראשון של החג, אין יותר לאל ידי לסייע היום בשחרורו.

קשה לתאר את צערו הגדול של מרן. גם אם הייתי מחונן מאוד בעט סופרים, לא יכולתי לתאר את כאבו הגדול. נדמה לי שגם אילו היה קורה לו איזה נזק, אפילו גדול ביותר, לא היה כל כך מצטער. פניו היו ממש שחורות מצער ומכאב.

בסופו של דבר פנה אלי ואמר לי: גם אם לא יהיה לי אתרוג בלי חשש מורכב ביום טוב – יש לי ענין גדול בכך, שלפחות בחול המועד האתרוג יגיע לידי. הוא זירזני וביקש אותי שאנסה עוד ועוד, ושאשתדל עוד בערב יום טוב ובמוצאי יום טוב, להשיג את האתרוג, כי עדיף שהאתרוג יגיע לידיו כמה שיותר מהר, שכן יש כאן ענין של זריזים מקדימים. כך עשיתי אבל לא אסתייעא מילתא.

הזמן עבר, נסיתי שוב ושוב, ליצור קשר עם המנהל, אבל אין קול ואין עונה. הוא יצא לחופשת סוכות. כך היה גם במוצאי יום טוב, וביום הראשון של חול המועד – המנהל איננו. גייסתי לעזרתי את פקידיו הבכירים כדי שיסייעו לי למצוא את מקום חופשתו, אבל כולם העלו חרס בידם.

כך עברו שעות ועברו ימים, ובינתיים, מדי חצי שעה הגיעו אלי שליחים ממרן ושאלו אם ישנה כבר התקדמות, ואני השבתי לו שהתקדמתי קצת ועוד קצת אבל עדיין אינני יודע מה יהיה. ובקיצור, אם ארצה לתאר את כל מה שעבר על מרן במשך ימי החג, זה פשוט לא יתכן. מתח, צער וכאב, וכל העת העלה רעיונות כיצד נוכל לשחרר את האתרוג מהמכס.

לבסוף מצאתי את המנהל, אינני זוכר אם בארץ או בחו"ל. דיברתי איתו וביקשתי ממנו שיתן לפקידים בנמל הוראה ברורה לשחרר את האתרוג. מנהל שדה התעופה ענה לי שהיה עושה את מבוקשי ברצון רב, אבל אין לו את הסמכות לכך. שאלתי אותו בידי מי ישנה הסמכות להורות על שחרור האתרוג, והוא השיב לי: אך ורק לשר החקלאות.

זה היה כבר בהושענא רבה. התחלתי לחפש אתקדיש לוז – שר החקלאות דאז. הוא התגורר בקיבוץ דגניה. התקשרתי לקיבוץ ואמרו לי שהוא חלה, ולפני כמה שעות לקחו אותו לבית חולים. ממש ראינו שמן השמים נלחמים, וכמובן שכל העת הועבר דיווח ישיר למרן. בינתיים נודע לי שהביאו את לוז "הדסה". מיהרתי לצאת לשם, נכנסתי למחלקה ובפתח חדרו פגשתי את הרופא שטיפל בו. ביקשתי ממנו להכנס, אבל כמובן שהוא סרב. אמרתי לו שאני מוכרח להכנס כי יש לי ענין דחוף וחשוב מאוד, הבטחתי לו שלא אשהה בחדרו של החולה יותר משלוש דקות, וביקשתי ממנו שיכנס אליו וישאל אותו אם הוא מוכן לפגוש אותי. הרופא נכנס ושאל את קדיש לוז אם הוא מסכים לפגוש אותי, והוא ענה שאכנס. נכנסתי וסיפרתי לו בקיצור נמרץ במה המדובר. קדיש לוז התרשם מאוד מהענין וענה לי שהוא מוכן בכבוד גדול לעשות את מבוקשי, אבל כאן בבית חולים אין לו נייר רשמי של המשרד לכתוב עליו את ההוראה, וללא זאת אין תוקף להוראתו.

אמרתי לו שתוך זמן קצר הנייר יהיה אצלו. התקשרתי למשרד החקלאות בתל אביב וביקשתי שם, בפקודתו של השר, שישלחו לי באמצעות שליח, נייר רשמי של המשרד לירושלים. כעבור זמן מה הגיע אלי השליח ומסר לי את הנייר. מיד נכנסתי לקדיש לוז והוא כתב עליו הוראה ברורה לשחרר מיד את האתרוג שהרב לוריניץ מטפל בעד שחרורו. התקשרתי לנמל התעופה לוד, אל הפקיד שהיה אחראי על השחרור, ואמרתי לו שישנה הוראה ברורה בכתב מקדיש לוז לשחרר את האתרוג. מששמע כך, ענה לי שהוא ממתין לבואו של שליח מטעמי, והוא ימסור בידו את האתרוג.

שמחתי מיד להודיע למרן שהשגתי את המכתב ששלחתי כבר שליח ללוד, וכי עוד שמן קצר הוא יוכל לקבל לידי את האתרוג. השליח יצא מיד ללוד, אולם בבואו לשם מצא שהמשרד סגור. פקיד אחד לא ידע מהבטחתו של השני. הפקיד ששוחחתי עמו אמנם המתין לשלוחי, אבל בינתיים סגרו את המשרד שהאתרוג היה שמור בו. והיה הושענא רבה אחר הצהריים.

רעדתי מפחד. היה ברור לי שמרן כבר לא יקבל את האתרוג בזמן שעוד אפשר לקיים את המצוה, עכשיו כבר באמת כלו כל הקיצין. בזכרוני עלה כל מה שעבר על מרן מאז ערב סוכות, ועכשיו, נחרדתי, אני צריך להודיע לו – אין אתרוג. ומה עוד שהוא אמר לי שגם אם האתרוג יגיע זמן מועט לפני רדת החג, הוא עדיין יוכל ליטול אותו, כי יש לו ענין גדול בזה. נכנסתי אליו כולי רעד ודאגה, כיצד לבשר לו את הדבר.

נכנסתי, אבל להפתעתי הגמורה, הוא הסתכל אלי בחיוך ואמר לי:

- נו ר' שלמה, אין אתרוג? ..

- אין אתרוג, עניתי.

אבל לא יכולתי להתאפק ושאלתי: מדוע, אם כן, הרב מחייך?

היתה לי שפה מאד גלויה עם מרן, וסיפרתי לו שרעדתי מפחד לפני שנכנסתי אליו ולא ידעתי מה אומר, והנה עכשיו אני רואה שהרב שרוי במצב רוח טוב, אלי הרב השיג אתרוג אחר ממארוקו? מה כאן השינוי מלפני כמה שעות? - שאלתי. נענה מרן ואמר: אספר לך מעשה, וממנו אתה תבין מדוע אני רגוע עכשיו.

### הבית שנמכר לקניית אתרוג בשאוול

כך, במשך כשלושת רבעי שעה עמד וסיפר לי:  
- בבריסק היה בעל בית אחד, וכמה פעמים הוא בא אלי ואמר לי: רבי, יש לי אמא זקנה מופלגת, היא גרה בעיר רוגאבע המרוחקת מבריסק, אני מרגיש בעצמי שאינני מקיים מצוות כיבוד אם כדבעי. לנסוע כל פעם לשאוול אינני יכול כי יש לי משפחה כאן, ואני טרוד בפרנסה.  
שאלתי אותו – סיפר אם כן, במה, איפוא אוכל לעזור לך? השיב האיש: אני רוצה שהיא תבוא ותגור אצלי, אני מבקש ומתחנן שנים, והיא מתעקשת ובשום אופן לא רוצה. לכן אני מבקש ממך לדבר עמה, כי אני מתאר לעצמי שאם הרב מבריסק יתן לה הוראה - היא תציית.  
אמרתי לו, שהוא צודק, והצעתי לו שכשהיא תבוא לבקר אותו שיכנס יחד עמה אלי. וכך היה. היא באה לבקר והוא נכנס יחד עמה. פניתי אליה ואמרתי: הבן שלך רוצה לקיים מצוות כיבוד אם, זוהי מצווה גדולה ויש לך זכות גדולה שאת יכולה לסייע לו בכך, והוא צודק לדעתי, את צריכה לעבור לכאן, לך יהיה טוב בגשמיות, ולו יהיה טוב ברוחניות, שהוא יקיים את מצוות כיבוד אם כמו שצריך.  
אמרה לו הזקנה: רבי, אתה יכול לבקש ממני מה שאתה רוצה, חוץ מלעזוב את רוגאבע, את זה אינני יכולה לעשות.

שאלתי אותה, מה פירוש הדבר שאת לא יכולה? מה הקושי לגור אצל בן טוב שרוצה לדאוג לך?

ענתה הזקנה: רבי אספר לך סיפור, והיא סיפרה לי את הסיפור כדלקמן. הסבא שלי, היה עני מרוד, אבל תמיד היתה לו תשוקה גדולה, שפעם אחת בחייו יהיה לו אתרוג משלו.

שם בעיירות של ליטא היתה עניות גדולה, וכידוע, לא לכל יחיד היה אתרוג משלו, אלא הקהילה קנתה אתרוג בשותפות וכל הקהל בירך עליו.

- והסבא שלי, סיפרה הזקנה, חסך כסף כל ימי חייו, כדי שפעם בימי זקנותו יוכל לקנות אתרוג לבדו. את הכסף הזה הוא אסף בתוך שק, וכל פעם שחסך פרוטה מפיו, היה משלשלה לשק. כך אסף את הכסף במשך עשרות שנים וכאשר הה כבר זקן מופלג, ונראה היה לו שיש כבר בידיו מספיק כסף לקנות אתרוג, נטל את השק ונסע יחד עם אשתו לוויילנא לסוחר האתרוגים.

כשבאו לסוחר האתרוגים אמר לו הסבא, את הכסף המונח בתוך השק חסכתי כל ימי חיי, כדי שפעם אחת אוכל לקנות אתרוג לעצמי. עכשיו נראה לי שיש כבר די כסף כדי לרכוש אתרוג, והייתי רוצה לקנות ממך. הכסף שנאסף, פרוטה לפרוטה, במשך שנים רבות היה פרוט למטבעות קטנות, והסוחר ישב והתחיל לספור אותם, אבל כל הפרוטות ביחד לא הספיקו למחיר של אתרוג. הסוחר הצטער מאד ואמר לסבא כי אין בכל הכסף אפילו כדי אתרוג אחד.

סבי וסבתי הצטערו צער רב ויצאו מסוחר האתרוגים. כשהיו בוץ אמרה הסבתא לסבי, הרי שנינו כבר הזדקנו, ותמיד כל כך רצית לקנות אתרוג משלך, ואם עכשיו לא תקנה – מי יודע מתי כן? בוודאי לא תוכל יותר. ואם כך, אייעץ לך עצה. יש לנו בית משלנו, ובשביל מה אנו צריכים בית? נמכור את הבית ונשכור דירת חדר ומטבח בעיירה, ובכסף שנמכור את הבית בודאי נוכל לקנות אתרוג.



כך עשו, מכרו את הבית וקיבלו כמה שקיבלו וחזרו לסוחר האתרוגים בוילנא. הסוחר התפעל מגודל הסכום שהיה בידיהם, ואמר לסבא כי בעד הסכום העמד עכשיו לרשותו – לא רק שיקבל אתרוג, אלא כזה אתרוג שעוד לא היה כמותו לאיש במדינה שלנו. והוא הבטיח שכאשר יסע, כעבור כמה שבועות לקנות אתרוגים, יביא לסבי אתרוג מיוחד במינו.

הם שמחו שמחה גדולה. סוחר האתרוגים נסע לקנות את האתרוגים, ובשובו מסר לידיהם את האתרוג המהודר היחיד במינו.

הם נסעו לביתם השכור, הסבא ישב בחדרו ולמד, וכל אנשי העיירה באו לראות את האתרוג. בין היהודים יצא קול שהסבא שלי חזר עם אתרוג מהודר כל כך, שכמותו אין לשום אדם. כולם היו סקרנים לראות את האתרוג, והם נכנסו לבית הקטן השכור, והסתבת הראתה להם במטבח את האתרוג.

האתרוג עבר מיד ליד, כולם נהנו מהדרו, עד שהאתרוג נפל והפיטם נשבר, וזהו, הוא נפסל...

סבתי התעלפה במקום. כאשר היא התאוששה מעלפונה, רצתה להודיע לסבא על מה שקרה. אבל היא חששה שאם הוא יקבל את הידיעה בפתאומיות, עלול לקרות לו נזק, ולכן צריכים להכין אותו כדי שיוכל לקבל ידיעה כה קשה.

היא נכנסה אל הסבא והתחילה לספר לו סיפורים ומשלים. הסבא לא הבין מה היא רוצה ממנו והוא שאל אותה, מדוע היא מספרת לו את כל הסיפורים האלה, מה את רוצה לומר בזה? האם קרה משהו? אולי איזה אסון? אולי איזה נכד נפטר? - שאל.

לסבתא לא נותרה ברירה והיא סיפרה לו מה שקרה. כששמע הסבא את הדברים קם ממקומו ואמר כהאי לי שנא: - אז מען האט ניט, איז מען פטור! (אם אין, אז פטורים).

לפי גירסה אחת הוא הוסיף ואמר שאותו רבש"ע שאמר לקחת אתרוג אמר גם שאסור לכעוס.

כשסיימה הזקנה את סיפורה, המשיך מרן היא הסבירה לי מדוע אינה רוצה לעזוב את רוגאבע.

כל יום, סיפרה הזקנה, אני עוברת ורואה את הבית שהסבא והסבתא שלי מכרו כדי לקנות אתרוג, וההנאה הזאת כל כך גדולה עבורי, שזה ממש מחיה אותי. ולכן אני נשארת בשאוול, כי על ההנאה הזאת אינני יכולה לוותר, וכל עוד שאני חיה אני נשארת ליד הבית של הסבא והסבתא שלי.

כמובן, סיפר מרן, אחרי ששמעתי ממנה את הסיבה הזאת, כבר לא יכולתי לצוות עליה לעזוב את רוגאבע.

זהו הסיפור. אתה מבין את הסיפור? שאל מרן.

הסיפור הוא: "אז מען האט ניט, איז מען פטור", אם אין – אז פטורים. כל זמן שחשבתי שיש איזה סיכוי, טרחתי והשתדלתי. וכמו שאתה יודע, הייתי שרוי בחרדה, במתח, בכאב ובצער, וכמה שאתה הרגשת את מה שעברתי, הצער שלי היה הרבה יותר מאשר אתה חושב, אבל אחרי שעשינו את הכל, ואני בטוח שעשית את הכל, "האט מען ניט, איז מען פטור". אז לשם מה אצטער הלאה? וזו התשובה לשאלתך מדוע כעת אני רגוע ושרוי במצב רוח טוב, **אם אין – אז פטורים.**

לא מרגישים כמה פועלים במצוות ולכן בהכנה למצות לא נכשלים בחטא כי טרודים, אבל משהגיע המצוה יורדים כי לא יודעים שעוסקים בבנינו של עולם !!!

### **עד כמה יש להנעים לשני**

**רבי שלמה ברמן זצ"ל** מח"ס אשר לשלמה היה גאון בחסד, היה מחפש היכן לעשות חסד ולא המתין שייחלו לפתחו. מסופר עליו כיצד גמל חסד תוך כדי שנתן לשני את ההרגשה הטובה ביותר.

במוצאי 'צום גדליה' בא מישהו וסיפר לגאון ר' שלמה ברמן זצ"ל כי רבו הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל בצער, היות ולא השיג אתרוג כנפשו.

הלך ר' שלמה לסוחר האתרוגים ואמר לו כי צריך הוא אתרוג הגון לרבו. בדק באתרוגים עד שמצא את הראוי, והניחו בארגז יחד עם עוד אתרוגים ואמר לסוחר שיניחם בצד עד שישוב אליו.

או אז הלך לו לרבי שמואל רוזובסקי לדבר איתו בלימוד, כשסיימו אמר לו אולי נלך לראות אתרוגים. והלכו שניהם יחד לחנות, ופנה ר' שלמה לסוחר הראש ישיבה צריך אתרוג אולי יש לך מה להראות? הסוחר הביא לו את הארגז שהכין בכדי שיבחר בעצמו, אחר כמה דקות אורו עיניו של ר' שמואל ושילם לסוחר וברכו בכל מיני ברכות, ומעולם לא ידע ר' שמואל זצ"ל כי תלמידו הכין לו את

האתרוג. זוהי גאונות בחסד. [עלי יגון עמ פב'. הולכי נתיבות עמ' סח]